

भारतीय शिक्षा बोर्ड
वार्षिकसंस्कृत-पाठ्यक्रमः

संस्कृतपाठ्यक्रमः (खण्डः-ख)

विषय कोड – 135

2026-27

कक्षा 11

समय : 03 होरा:

पूर्णांक : 80

खण्डः 'क'

15 अङ्काः

- (I) (क) अपठित-गद्यांशः— 100-120 शब्दपरिमित-समसामयिक-विषयाधारितं गद्यांशम् आधृत्य प्रश्नोत्तराणि प्रष्टव्यानि (एकेन पदेन, पूर्णवाक्येन, निर्देशानुसारेण, शीर्षकलेखनञ्च) 10 (2+4+3+1)
- (ख) अपठित-पद्यांशः— श्लोकाधारिताः प्रश्नाः प्रष्टव्याः । 5 (1+2+2)

खण्डः 'ख'

20 अङ्काः

(II) रचनात्मक-कार्यम्

- (क) पत्र-लेखनम् (औपचारिकम्, अनौपचारिकं वा) 5
- (ख) संवादे एकपक्षपूरणम् 5
- (ग) चित्राधारित-वाक्यनिर्माणम् 5
- (घ) हिन्दीवाक्यानां संस्कृतेन अनुवादः । 5

खण्डः 'ग'

20 अङ्काः

(III) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्

- (क) सन्धिः— पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां सन्धिविच्छेदः, सन्धिः च ।
- स्वरसन्धिः 4
 - व्यञ्जनसन्धिः
 - विसर्गसन्धिः
- (ख) प्रत्ययाः (प्रकृतिप्रत्यय-संयोजनं वियोजनञ्च)
- कृतप्रत्ययाः, तद्धितप्रत्ययाः, स्त्रीप्रत्ययाश्च 4
- (ग) समासः (पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां विग्रहः) 4
- (घ) वाच्य-परिवर्तनम् (वर्तमान-भूत-भविष्यत्कालिकवाक्यानाम्) 3
- (ङ) कारकोपपदविभक्ति-प्रयोगः 3
- (च) अशुद्धि-संशोधनम् (वचन-लिङ्ग-लकाराधारितम्) 2

IV पठितावबोधनम्

(क)	गद्यांशाधारिता: प्रश्नाः	(एकेन पदेन $\frac{1}{2} \times 2 = 1$)	5
(ख)	पद्यांशाधारिता: प्रश्नाः	(पूर्णवाक्येन $1 \times 2 = 2$)	5
(ग)	नाट्यांशाधारिता: प्रश्नाः	(यथानिर्देशम् $1 \times 2 = 2$)	5
(घ)	श्लोकान्वयः (श्लोकं प्रदाय अन्वयलेखनम्)		3
(ङ)	श्लोकस्य भावार्थः (भावार्थे रिक्त-स्थानपूर्तिः/ शुद्ध-विकल्पचयनम्)		3
(च)	पाठ्यपुस्तके समाहितानां पाठानां स्रोतसः बोधः लेखकस्य नाम च (पाठ-ग्रन्थ-लेखकमेलनम्)		4

प्रथमसत्रे पाठनीयाः पाठाः

1. ईशावास्योपनिषत्	2. अतिभोजनं न कुर्यात्
3. योगानुशासनम्	4. गीतोपदेशः - लिखैव गुणभेदतः
5. अरिषड्वर्गत्यागः इन्द्रियजयः राजर्षिवृत्तं च	6. कुब्जकवामनक-संवादः
- भारतीय ज्ञाननिधिः अमरकोशस्य पञ्च श्लोकाः
- शब्दरूपाणि— गार्ग्य-विश्वपा-बुभुक्षा-जरा-वृलहन्-शुचि-शान्ति-भारती-स्त्री-बुभुक्षु-ऋतु-श्रोतु
- धातुरूपाणि— श्रि-पा-धा-वृ-अश्

द्वितीयसत्रे पाठनीयाः पाठाः

7. वेदान्त-तत्त्वबोधः	8. दयानन्दस्य गुरुदक्षिणा
9. सम्प्रति भारतीयज्ञानपरम्पराया आवश्यकता	10. माता-पितृश्च पूजकः
11. शुकनासोपदेशः	12. ऊर्जया ऊर्जितं सर्वम्
- भारतीयज्ञाननिधिः
- शब्दरूपाणि-गो-द्यौ-ब्रह्मन्-राजयुध्वन्-प्राणिन्-पथिन्-उष्णभोजिन्-तस्थिवस्-आशिष्-द्विष्-आयुष्-बुद्धिम्
- धातुरूपाणि—दह्-तृ-गम्-अर्च्-पठ् (णिच्)
- अपठितगद्यांशः— रचनात्मककार्यं और व्याकरण दोनों ही सत्रों में समान रूप से पढ़ाए और पूछे जाएंगे।

परीक्षाप्रकारः	पाठाः गृहीताः	अधिकतमाङ्काः
आवधिक परीक्षा I	प्रथम द्वितीयः च पाठः, सन्धिः, समासः च	20
अर्द्धवार्षिक परीक्षा	प्रथमतः षष्ठपाठ पर्यन्तम् व्याकरणे सर्वे अंशाः	80
आवधिक परीक्षा II	सप्तमः, अष्टमः च पाठः, प्रत्ययाः, वाच्यपरिवर्तनम्	20
वार्षिक परीक्षा	सर्वे पाठाः सर्वे च व्याकरणांशाः	80

आवधिक-संस्कृतपाठ्यक्रमः

कक्षा - 11

खण्डः	पाठस्य नाम	प्रस्ताविताः कालांशाः
प्रथमः खण्डः	- ईशावास्योपनिषत् - अतिभोजनं न कुर्यात् - स्मरणीयभागः— - भारतीयज्ञाननिधिः के पाँच प्रारंभिक श्लोक - शब्दरूपाणि— गार्ग्य, विश्वपा, बुभुक्षा, जरा, वृत्रहन्, शुचि आदि - धातुरूपाणि— श्रि, पा, धा आदि	4 7 3
द्वितीयः खण्डः	- योगानुशासनम् - गीतोपदेशः- त्रिधैव गुणभेदतः - अरिषड्वर्गत्यागः इन्द्रियजयः राजर्षिवृत्तं च - कुब्जकवामनक-संवादः - स्मरणीयभागः— - भारतीयज्ञाननिधिः से नीचे के चार श्लोक - शब्दरूपाणि— शान्ति, भारती, स्त्री, बुभुक्षु, ऋतु, श्रोतु - धातुरूपाणि— वृ, अश्	6 6 5 6 3
	पुनरावृत्तिः, अर्धवार्षिक परीक्षा	
तृतीयः खण्डः	- वेदान्त-तत्त्वबोधः - दयानन्दस्य गुरुदक्षिणा - स्मरणीयभागः— - पर्यायवाचिशब्दाः— - शब्दरूपाणि— गो, द्यो, ब्रह्मन्, राजयुध्वन्, प्राणिन्, पथिन् आदि - धातुरूपाणि— दह्, तृ, गम्	7 6 3
चतुर्थः खण्डः	- सम्प्रति भारतीयज्ञानपरम्पराया आवश्यकता - माता-पित्रोश्च पूजकः - शुकनासोपदेशः - ऊर्जया ऊर्जितं सर्वम् - स्मरणीयभागः— - पर्यायवाचिशब्दाः— - शब्दरूपाणि— उष्णभोजिन्, तस्थिवस्, आशिष, द्विष, आयुष, बुद्धिमत् - धातुरूपाणि— अर्च्, पठ् (णिच्)	6 5 7 6 4

*वार्षिक परीक्षा में संपूर्ण पाठ्यक्रम पर आधारित प्रश्न आएँगे।

